

Serenitats

Sira Abenoza | Gabriel Amengual | Agustí Borrell | Teresa
Forcades i Vila | Vicente Haya | Anna Eva Jarabo Fidalgo | Pep
Mària i Serrano | Josep Otón | Xabier Pikaza | Oriol Ponsatí-
Murlà | Antoni Pou-Muntaner | Llorenç Sagalés Cisqueuella

EDITORIAL

p.7

MONOGRÀFIC: SERENITATS

p.11

DAVANTAL

p.13

Anatomia de la serenitat/*Gelassenheit*:

d'Eckhart a Heidegger

GABRIEL AMENGUAL

p.17

Hel·lenisme i serenitat

ORIOI PONSATÍ-MURLÀ

p.35

La pau és a l'interior

AGUSTÍ BORRELL

p.46

La serenitat en els Pares del desert

LLORENÇ SAGALÉS CISQUELLA

p.58

La serenitat com a
paciència en la Regla de sant Benet

TERESA FORCADES I VILA

p.71

Recuperar la serenitat:
el diàleg, la interdependència
i el reconeixement
com a camins cap a un
lideratge responsable

SIRA ABENOZA

p.84

L'atenció plena com a
portal de la serenitat

PEP MÀRIA I SERRANO SJ

p.95

La cerca de la serenitat,
expressió de noves formes
d'espiritualitat centrades en el jo

JOSEP OTÓN

p.107

A la recerca de l'assossec:
educar en la interioritat i en la serenitat

ANNA EVA JARABO FIDALGO

p.118

El llibre de Job:
serenitat i dignitat en el sofriment

ANTONI POU-MUNTANER

p.129

Els salms: cants d'assossec
en un món sense assossec

XABIER PIKAZA

p.141

Veniu a mi els fatigats,
els qui suporteu càrregues

VICENTE HAYA

p.152

MIRADOR

Tradició, tradicions i tradicionalisme

PERE CODINA MAS

p.169

Pobresa infantil i drets
de la infància a l'ombra
de l'adultocentrisme

LAIA PINEDA

p.177

De les trajectòries vitals als itineraris
estructurals d'exclusió social a Catalunya

CRISTINA SÁNCHEZ MIRET

p.186

OBITUARI

Jürgen Moltmann (1926-2024):

el teòleg de l'esperança

XAVIER NAVARRO LLESTA

p.195

Jordi Font Rodon (1924-2024)

CARLES MARCET SOLER SJ

p.204

RAMON M. NOGUÉS

p.207

VÍCTOR CABRÉ

p.209

RESSENYES I CULTURA

Joaquim Jubert Gruart,
Històries de Jahvè.
L'Antic Testament en qüestió
JOAQUIM MALÉ I RIBERA
p.212

Danièle Hervieu-Léger
i Jean-Louis Schlegel,
Vers l'implosion? Entretiens
sur le présent et l'avenir du catholicisme
ANTONI BOSCH-VECIANA
p.215

La poesia religiosa
de Vicent Andrés Estellés
DAVID JOU i CARLES TORNER
p.218

Agustí Iglesias Sala (coord.),
Religiositat i gestió
de la diversitat a Catalunya
JOAN GÓMEZ
p.224

Papa Francesc,
Esperança. L'autobiografia
ANTONI MATABOSCH
p.227

Sònia Moll,
On fugirem, amor
MIQUEL ÀNGEL LLAUGER
p.233

The architect:
cercant on recolzar el cap
ELOI ARAN
p.236

Actualitat i vigència del rèquiem musical
ORIOI PÉREZ I TREVIÑO
p.239

En el moment de tancar aquest número de *Qüestions* (el procés d'edició ens obliga a fer-ho amb un cert marge d'antelació), s'acaba de celebrar el funeral pel papa Bergoglio i per tant desconeixem encara qui serà el seu successor.

Aquestes setmanes s'ha parlat i molt del pontificat de Francesc, del seu llegat, del seu lideratge i estil personal, de les importants transformacions que ha iniciat en el si de l'Església, de la seva proximitat, de la seva aposta per la pau, dels molts temes que ha estat capaç de traslladar al bell mig del debat públic eclesial i no estrictament eclesial en els dotze anys que ha durat el seu intens papat, etc.

Aquests dies també hem tornat a constatar l'interès que segueix suscitant paradoxalment la figura del papa en la societat laica actual. Més encara la figura d'un papa que, com també s'ha remarcat, s'ha mostrat especialment proper als col·lectius més abandonats, amb un llenguatge innovador, clar i al mateix temps inèdit fins aleshores en un papa (*globalització de la indiferència, cultura del 'descartament', cultura de la trobada*); un llenguatge poc clerical, molt significatiu també per a persones allunyades de la fe i de l'Església, i amb una actitud inclusiva i dialogant, és a dir, evangèlica.

Més enllà del balanç amplíssim que es pot fer del seu pontificat, és força clar que la característica més important que se li reconeix és que ha estat un papa clarament reformador, molt crític amb les resistències al canvi. Ja ho expressava de manera sintètica a *Evangelii Gaudium*, el programa d'una Església *en sortida* presentat el mateix any de la seva elecció (2013): «cal abandonar el còmode criteri pastoral del *sempre*

s'ha fet així, repensant objectius, estructures i estils» (EG, 33). I com si es tractés d'un avís per a navegants (és a dir, per als cardenals electors del nou conclave), el 19 de març d'aquest any, diada de sant Josep, quan encara estava ingressat a l'hospital Gemelli, el papa afirmava el següent en la seva catequesi per a l'Audiència general dels dimecres: «La vida radica en la capacitat de canviar per trobar una nova manera d'estimar [...]. Si no acceptem canviar, si ens tanquem en la nostra rigidesa, en els nostres costums o en les nostres maneres de pensar, correm el risc de morir.»

Per això, enfront de la narrativa de la fatalitat —que no hi ha res a fer amb les guerres o amb el canvi climàtic, per exemple—, ha estat el papa de l'esperança: sí que es poden canviar aquestes situacions. I a més ho podem fer anant junts, cristians i no cristians, més enllà dels límits estrictes de l'Església.

No cal deixar-se arrossegar per teories de la conspiració de cap mena per adonar-se que el desig de sectors eclesials més conservadors i en sintonia amb els aires de replegament, de més murs i del «nosaltres primer» que s'obren pas avui al món, seria passar pàgina al més aviat possible de les reformes tot just encetades per Francesc. *Evangelii Gaudium* ja va inflamar els ànims d'alguns sectors que des d'aleshores fins al darrer moment han fet mans i mànigues per fer embarrancar qualsevol reforma. Hi va haver altres punts d'inflexió: la publicació de l'encíclica *Laudato si'* (2015), amb una crítica severa a un sistema econòmic insostenible, o el mateix camí sinodal, que ha obert una nova perspectiva de com pot funcionar l'Església. Sense oblidar, és clar, l'exhortació apostòlica *Amoris Laetitia* (2016), que probablement haurà estat per a alguns el text més difícil d'empassar d'aquest pontificat, obrint les portes de la comunió als divorciats i tornats a casar. Sense menystenir la seva crítica recurrent i implacable al clericalisme, un mal de l'Església que pot afectar tant els clergues com els laics. O el fet que hagués posat el focus en la immigració. O que hagués centrat la seva activitat exterior a viatjar sobretot a països on els catòlics són una minoria. A despit de tot, sorprèn aquesta bel·ligerància si es té en compte el que deia en una entrevista Pere Lluís Font, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'aquest 2025 i protagonista del darrer monogràfic de *Qüestions*, dedicat íntegrament a la seva trajectòria i a la seva obra: «El papa Francesc ha canviat

coses de la mentalitat catòlica, però la doctrina teològica no l'ha tocat. ¿Quina és la teologia oficial, ara? La romana, que Francesc no ha tocat en part perquè no ha pogut i en part perquè no ha volgut.»

Sigui com sigui, les darreres setmanes s'ha posat de manifest que Francesc ha estat un papa estimat i valorat per creients i no creients. I en aquest sentit, independentment de com evolucionin les coses a partir d'ara, sí que val la pena treure a col·lació una qüestió gens supèrflua com el paper del papa i del papat en el context global actual. En aquests temps turbulents en què vivim, tan necessitats d'esperança, de serenitat i de veus moralment significatives que plantin cara als nous discursos de l'exclusió que han agafat tanta embranzida o a les polítiques de rearmament que s'obren pas a Europa i al món, és més necessària que mai la presència i la paraula d'una gran figura espiritual amb una audiència mundial. I aquesta és una convicció compartida tant per persones creients com per moltes que no ho són, perquè, com s'ha posat de manifest tantes vegades i amb Francesc d'una manera especial, la veu del Sant Pare va molt més enllà de l'Església i traspassa fronteres religioses, nacionals i polítiques. Recordem només com el febrer passat el mateix papa Francesc no va dubtar a l'hora d'exposar el sentit real de l'Evangeli enfront de l'intent de manipulació del vicepresident dels Estats Units, el catòlic J. D. Vance (curiosament, l'últim mandatari que es va reunir amb ell el dia abans de morir), recordant-li les veritables exigències de l'amor al proïsme i de l'autèntica caritat cristiana, que no es poden viure pensant només en «els nostres», sinó «des d'una fraternitat oberta a tothom», independentment dels orígens. És evident que no hi ha gaires líders mundials amb capacitat per plantar cara d'aquesta manera a la tendència a assenyalar els nous bocs expiatoris de tots els mals del present. Hi ha set i molta necessitat d'un lideratge d'aquest tipus.

No obstant això, cal desitjar també que des de l'Església catòlica, al mateix temps que es conserva aquesta figura de comunió universal i aquest gran portaveu de l'Evangeli que pot ser la Santa Seu, es reformuli també algun dia el caràcter monàrquic d'aquesta institució. No pas per afeblir-la, sinó per enfortir-la encara més amb la força de la sinodalitat, tan apreciada pel papa Francesc, precisament. *Ω*

El punt de partida d'aquest monogràfic és que vivim

en un món marcat per un clima de desassossec, traspasat per ansietats personals i col·lectives múltiples davant una allau de crisis (ecològica, de crispació política, d'incertesa econòmica, de veracitat informativa, de conflictes bèl·lics de difícil resolució, etc.), però que «abans que res, és una crisi de l'ànima, una crisi de significat».¹ El desànim, l'ansietat o l'angoixa, diu el filòsof Hartmut Rosa, són la reacció natural a l'experiència ingrata d'un món que sembla haver perdut el nord. En aquest context, ¿com retrobar el camí d'una certa serenitat individual i col·lectiva que ens permeti viure de manera més humana malgrat els enormes reptes que tenim davant?

El que podríem qüestionar en tot cas —i per poc que ens ho mirem amb una mica de perspectiva— és que el nostre sigui un temps més convuls que altres temps passats. Cada època en té les seves, de crisis, i la nostra no és pas una excepció. Canvia, potser sí, la naturalesa de les turbulències, canvia el que està en joc i canvien la celeritat i els riscos a què ha de fer front cada generació. Per això avui podem sentir expressions com «angoixa tecnològica» o «ecoansietat», abans inconcebibles. Creixen l'estrès i els desequilibris psicològics i emocionals, com creix també la incertesa sobre el futur, amb una manca de punts de referència sòlids i estables. De motius per a la *inquietud*, però,

¹ Cf. PAPA FRANCESC, *Homilia del VI Diumenge del Temps ordinari* (16 de febrer de 2025).

mai no n'han faltat i seria agosarat afirmar que qualsevol temps passat fou millor que el present. La humanitat ha viscut sempre en tensió, i potser tendim a posar més èmfasi en els elements negatius de la nostra realitat que no pas en els més positius.

Etimològicament, inquietud (*in-quiescere*) vol dir 'sense quietud, sense calma, sense pau'. Estirant una mica el fil també podríem dir-ne simplement intranquil·litat, que no deixa de ser un element constitutiu de la condició humana. Deia sant Agustí en el segle IV que el cor de l'home és un cor inquiet, sense repòs, intranquil (*cor inquietum*). La cèlebre frase de les *Confessions* té, tanmateix, una segona part: «el nostre cor està inquiet [...] fins que no descansi en tu, Senyor».

La cerca de l'assossec i de la pau interior —del *cor quiet*, com deia Carner en un poemari d'ara fa cent anys (1925)— ha estat una constant al llarg de la història, des de l'estoïcisme i l'epicureisme, que propugnaven l'ataràxia i l'*apatheia*, fins als filòsofs contemporanis. En aquest monogràfic ens referim al terme «serenitat» per parlar d'aquesta cerca tan humana. De fet, l'hem titulat «serenitats», en plural, tal com fem habitualment quan el monogràfic parteix d'una paraula, d'una idea o d'un concepte. Perquè la noció *serenitat* no deixa de ser un mot polisèmic, que podem associar a un ventall amplíssim de matisos i significats: impertorbabilitat, tranquil·litat de l'ànima (*tranquillitas animi*), equanimitat, impassibilitat, resiliència, paciència, atenció plena, etc.

En la nostra manera d'entendre el que és afrontar la vida amb serenitat, també hi han tingut un pes molt important la mística, els Pares del desert o la tradició monàstica. I si bé el terme pràcticament no apareix com a tal a la Sagrada Escripura («la serenitat evita grans errors», diu el llibre del Cohèlet [10,4])—, sí que podem considerar-la una actitud pròpiament cristiana —i judeocristiana— davant del món, present d'una manera o altra en molts textos, des dels salms a diversos passatges evangèlics, passant pel llibre de Job.

Avui, en la cerca de la serenitat i de l'assossec proliferen també les tècniques de relaxació corporal i anímica inspirades en les diverses tradicions religioses, especialment d'origen oriental. Algunes pràctiques com el silenci o la

meditació, sovint revestides d'una intencionalitat terapèutica o educativa, s'han normalitzat en ambients molt diversos. I encara que no és un fenomen nou ni exclusiu de la nostra societat hiperaccelerada, la serenitat ha esdevingut fins i tot un producte de mercat pel qual s'està disposat a pagar. De totes aquestes qüestions, ens en parlen a bastament els articles que segueixen.

MIQUEL CALSINA

Director de Qüestions de Vida Cristiana